

EBÛ SEHL b. NEVBAHT

revâ Behşâd olması, özellikle bu ismin güneş ve ay kelimelerini içermesi, baba Nevbaht'ın ihtidâ etmesinden önce, muhtemelen Abbâsî hilâfetine başlangıcında veya biraz önce doğmuş olabileceğini akla getirmektedir. Kaynaklarda kendisine Ebû Sehl künyesinin Mansûr tarafından verildiği belirtilir. Bu künyenin bilhassa o devirde ve o devri takip eden yıllarda yaygın şekilde kullanıldığı, büyük kısmı bu aileden gelmeyen pek çok kişinin bu künye ile meşhur olduğu bilinmektedir.

Mansûr'un hilâfetine (754-775) sonra doğru öldüğü sanılan babasının yerine başmüneccim olan Ebû Sehl, halifenin yakın adamlarından biri haline geleerek onunla birlikte 775 yılında hacca gitti. Mansûr'un halefleri Mehdi-Billâh (775-785) ve Hâdi-İlelhak (785-786) dönemlerinde saraydaki görevinin ne olduğu bilinmemekle birlikte Hârûnürreşid zamanında (786-809) Hizânetül-hikme'de Pehlevîce'den ve diğer dillerden Arapça'ya tercüme yapmakla görevlendirilenler arasında onun adına da rastlanmaktadır. Hârûnürreşid'in hilâfetine sağ olduğu bilinen Ebû Sehl'in ne zaman öldüğü belli değildir. Her ne kadar kaynaklarda belirtilmiyorsa da hilâfet sarayındaki müneccimlik görevini ölünceye kadar sürdürdüğü düşünülebilir.

Eserleri. İbnü'n-Nedîm, Ebû Sehl'in çoğu bugün mevcut olmayan yedi kitabının adını vermektedir. Fuat Sezgin ise on bir risâle ve kitabını sayar (GAS, VII, 114). Bunlardan en çok bilineni *Kitâbü'l-Yehbuâtân* (Nehmuâtân) *fi'l-mevâlid* olup bunun dışındaki başlıca kitapları da şunlardır: *Delâletü'l-kevâkib* (Tahran Meclis Ktp., nr. 6452'de bir kısmı var), *Kitâbü'l-Muntehabât* (Nasîrüddîn-i Tûsî'nin *Sefnetü'l-ahkâm* adlı kitabına kaynak olan en önemli eseri), *Kitâbü't-Teşbih ve't-temsîl*, *Kitâbü Tahvîli sini'l-mevâlid*, *Kitâbü'l-Fe' li'n-nücûmî*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 225, 299-301; İbnü'l-Kıftî, *İhbârü'l-ulemâ*, s. 266-267; Abbas İkbâl, *Hânedân-ı Nevbahtî*, Tahran 1933; Sezgin, GAS, VI, 60, 108; VII, 100-101, 114; Ullmann, *Die Natur und Geheimwissenschaften*, s. 303; Seyyid Hasan es-Sadr, *Te'sisü's-Şi'a*, Beyrut 1401/1981, s. 363-364; *A'yânü's-Şi'a*, VIII, 410-412; D. Pingree, "Astronomy and Astrology in India and in Iran", *ISIS*, LIV (1963), s. 240; a.m.f., "Abû Sahl b. Nawbakht", *Elr.*, I, 369; L. Massignon, "Nevbaht", *IA*, IX, 219; a.m.f., "Nevbahtî", a.e., IX, 220; a.m.f., "Nawbakht", *El²* (İng.), VII, 1043-1044.

CENGİZ AYDIN

EBÛ SELEME
b. ABDURRAHMAN b. AVF

(أبو سلمة بن عبد الرحمن بن عوف)

Ebû Seleme (Abdullâh) b. Abdurrahmân
b. Avf el-Kureşî ez-Zührî
(ö. 94/712-13)Hadis hâfızı,
Medineli yedi tâbiîn fakihinden biri.

22 (642-43) yılı civarında Medine'de doğdu. Bazı nesep âlimleri adının Abdullah olduğunu belirtmekte, alfabetik sıralanmış kaynakların bir kısmında biyografisi "Abdullah" maddesinde yer almaktadır. Adını İsmâil, hatta Ebû Seleme şeklinde kaydedenler varsa da Ebû Seleme'nin onun künyesi olduğu anlaşılmakta, ancak Ebû Seleme b. Abdurrahman diye tanınmaktadır. Kendisi on yaşında iken aşere-i mübeşşere'den olan babası Abdurrahman b. Avf vefat etti. Annesi Tümedîr, hıristiyan Kelb kabilesinin reisi Asbağ b. Amr'ın kızı olup sahâbedendir. Hz. Peygamber, Kelb kabilesine gönderdiği seriyeye Abdurrahman b. Avf'ı kumandan tayin ederek (bk. DÜMETÜLCENDEL) ona kabile reisinin kızıyla evlenmesini tavsiye etmiş ve bu evlilikten Ebû Seleme dünyaya gelmiştir. Ebû Seleme'yi Hz. Ebû Bekir'in kızı Ümmü Külsüm emzirdiği için Hz. Âişe onun süt teyzesi olmuş, bu sebeple Ebû Seleme Âişe'nin ilminden kolayca faydalanma imkânı bulmuştur. Hz. Osman, Üsâme b. Zeyd, Abdullah b. Selâm, Ebû Eyüb el-Ensârî, Ümmü Seleme, Ümmü Süleym, Ebû Hüreyre, Mugire b. Şu'be kendilerinden faydalandığı sahâbilerden bazılarıdır. Urve b. Zübeyr ve Atâ b. Yesâr gibi tâbiîlerden hadis rivayet etmiş olup küçük yaşta iken babası öldüğünden ondan yaptığı rivayetler mürsel* sayılmıştır. Kendisinden oğlu Ömer ile Şa'bî, Ömer b. Abdülazîz, Nâfi', Zührî, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Yahyâ b. Ebû Kesîr, Hişâm b. Urve gibi tanınmış âlimler hadis öğrenmişlerdir. Saîd b. Âs 49 (669) yılında Medine valisi olunca onu kadı olarak görevlendirdi ve 54 (674) yılında valilikten azledilinceye kadar Ebû Seleme bu görevde kaldı. Daha sonra da yerine kardeşi Mus'ab getirildi. Ebû Seleme 94 (712-13) yılında Medine'de vefat etti. Bu tarih 93 (711-12), hatta 104 (722-23) olarak da zikredilmiştir.

Tâbiînin ikinci tabakasında yer alan Ebû Seleme, çok hadis bilen güvenilir bir muhaddis ve pek çok fetvası bulunan tanınmış bir fıkıh âlimidir. "Fukahâ-i seb'a" diye bilinen Medineli yedi fakihin

yedincisi tartışmalı olup ileri sürülen üç isimden biri de Ebû Seleme'dir. Medineli bu on âlime "fukahâ-i ehl-i Medine" adı verilmekte, o devirde Medine'de en çok hadis bilen iki kişiden birinin Urve b. Zübeyr, diğerinin de Ebû Seleme olduğu söylenmektedir. Mâlik b. Enes onun bir ilim adamı, Ebû Zür'a er-Râzî güvenilir bir muhaddis olduğunu kaydederler. Zührî dört büyük "ilim denizi" gördüğünü söyleyerek fukahâ-i seb'adan Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr ve Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe ile Ebû Seleme'nin adını sayar. Ebû Seleme'nin İbn Abbas ile sık sık tartışarak çeşitli konularda onunla ihtilâfa düştüğü ve bu tutumu sebebiyle İbn Abbas'tan gerektiği şekilde faydalanmadığı söylenmektedir. Hz. Âişe bundan dolayı onu kınamıştır. Ebû Seleme'nin kendisine fazlaca güvendiğini gösteren başka rivayetler de vardır. Nitekim Şa'bî'den nakledildiğine göre Ebû Seleme Küfe'ye gittiğinde Şa'bî onu ziyaret ederek Medine'nin en âlim zatının kim olduğunu sormuş, o da kendini ima etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 155-157; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, V, 130; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 237-238; Vekî, *Ahbârü'l-ku'dât*, I, 116-118; Nevevî, *Tehtib*, II, 240-241; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 287-292; a.m.f., *Târîhu'l-İslâm: sene 81-100* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1411/1990, s. 522-523; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 63; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IX, 116; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VII, 453-454; a.m.f., *Tehtibü't-Tehtib*, XII, 115-118; Hazrecî, *Hulâsatü Tehtib*, s. 451; Sükeyne eş-Şihâbî, *Muhtasarü Târîhi Dimaşk*, Dimaşk 1989, XIII, 7-10.

MÜCTEBA UĞUR

EBÛ SELEME el-HALLÂL

(أبو سلمة الخلال)

Ebû Seleme Hafs b. Süleymân
el-Hallâl el-Hemdânî
(ö. 132/750)

Abbâsiler'in ilk veziri.

İslâm tarihinde vezir unvanını alan ilk kişidir. Bazı kaynaklara göre Küfe'de bir mahalleye adını veren Sebî kabilesinin, diğer kaynaklara göre Hâris b. Kâ'b kabilesinin İnan asıllı mevlâ*sı idi. Kılıç kını veya sirke imal ederek sattığı, yahut bunları yapanlarla görüştüğü için kendisine "Hallâl" denilmiştir. Abbâsî ihtilâl hareketinin önde gelen şahsiyetlerinden biridir. Zengin olan Ebû Seleme servetini ihtilâl hareketini desteklemek için harcamıştır. Meşhur Abbâsî dâisi Bükeyr b. Mâhân, 127 (744-45) yılında ölümünden